

Kalender.

Søndag den 28. januar 2018	Hyggeeftermiddag.
Lørdag den 24. marts 2018	Kør-selv-tur til Glasmuseet Ebeltoft og antik-el. loppeforretning.
Onsdag den 16. maj 2018	Generalforsamling
Lørdag den 6. oktober 2018	Bustur til Antikmessen Rødekro og Vejen Kunstmuseum.
Tirsdag den 4. december 2018	Julearrangement.
Søndag den 27. januar 2019	Hyggeeftermiddag

Kør-selv-tur til Glasmuseet i Ebeltoft, hvor vi skal opleve SØRENS SAMLING af designet Holmegaard Glas.

Søren Seebach har gennem en årrække samlet en righoldig samling af designet glas produceret på Holmegaard Glasværk. Samlingen består af mere end 3500 arbejder, heriblandt en lang række prototyper og unika. Udstillingen rummer et udsnit af samlingen, og vi har fået Søren til at fortælle om de enkelte arbejder og de gode historier, som knytter sig til arbejderne.

Se mere på linket: <https://kunsten.nu/artguide/calendar/soerens-samling-glas-fra-holmegaard/>

Tidspunkt: Lørdag den 24. marts 2018.

Kl. 10.00 Vi mødes på Glasmuseet, Strandvejen 8, 8400 Ebeltoft. Kl. 10.30 mødes vi ved Sørens samling.

Kl. 12.30 Vi spiser frokost sammen i Restaurant Kampmann, som er en del af museet.

Kl. 14.00 Vi kører til antikvitets- / genbrugsforretning. (Endnu ikke fastlagt). Når vi er mættet, går turen hjemad.

Pris: 100 kr. pr. deltager. Frokost og drikkevarer betaler vi selv.

Tilmelding: Senest søndag den 11. marts 2018 til

Lars Korshøj, tlf. 61787003/97127328, mail:

b.l.korshoj@gmail.com

FORANTIK

Medlemsblad for Antik-Historisk Selskab

)

FORANTIK 21

Medlemsblad for Antik-Historisk Selskab

Sølystvej 45, 7620 Lemvig.

Tlf. 3165 1541 E-mail: jens.erik@stigaard.net

Hjemmeside: www.antikhistorie.dk

Tryk: www.reklamika.dk

CVR Nummer 0033556462

Bankforbindelse: Sparekassen Vendsyssel Reg. 9070 konto 1625349725

Bestyrelse:

Kasserer: Jens Erik Stigaard, Sølystvej 45, 7620 Lemvig.

Tlf. 3165 1541 Mail: jens.erik@stigaard.net

Sekretær: Nina Bernth-Andersen, Lucernemarken 18, Resen, 7600 Struer.

Tlf. 9786 1911 Mail: iversen_andersen@hotmail.com

Redaktør: Lars Korshøj, Gl. Kirkevej 22, 7400 Herning.

Tlf. 9712 7328 og 6178 7003 Mail: b.l.korshoj@gmail.com

Dorthe Hesselager, Kongevejen 15, Jegindø, 7790 Thyholm.

Tlf. 5053 0337 Mail: dkh-o@mail.tele.dk

Kirsti Storinggaard, Tornskadevej 18, 7600 Struer.

Tlf. 9785 5051 Mail: kirsti2005@gmail.com

Andrè Ebbesen, Spøttrupvej 31, 7400 Herning.

Tlf. 2022 8449 Mail: andrebbesen@hotmail.dk

Antik-Historisk Selskab er oprettet maj 2006 på initiativ af en række antikvitetsinteresserede mennesker i Midt- og Vestjylland. I selskabets vedtægter er anført, at selskabets virkeområde primært er det midt- og vestjyske område, og "Selskabets formål er inden for sit geografiske virkeområde gennem foredrag og kurser samt ved kulturelle og debatskabende arrangementer inden for den folkeoplysende ramme at formidle viden og udveksle erfaringer omkring antikviteter og den kulturhistorie, der er knyttet til disse. Derudover afvikles der ekskursioner med samme formål".

Nye medlemmer optages i selskabet ved henvendelse til et af bestyrelsens medlemmer. Det årlige kontingent udgør kr. 200.- for et fuldt medlemskab. I forbindelse med et fuldt medlemskab kan også optages associerede medlemmer til halvt kontingent – Associerede medlemmer har ikke stemmeret på generalforsamlingen, men deltager på lige fod med andre i selskabets arrangementer.

FORANTIK: ISSN 1902-5467 (Papir-udgaven)

FORANTIK: ISSN 1902-5483 (Online-udgaven)

Gammelt glas er vanskelig at identificere, som hvor og hvornår det er lavet. Glasproduktionen i Norge på 1700 – 1800 tallet blev foretaget af udenlandske glasblæsere, fortrinsvis tyske, engelske og svenske. De tog ideer og modeltyper med fra sit hjemland. Så derfor er det i mange tilfælde vanskelig at skille glasmodeller fra disse lande og glas blæst på et norsk glasværk. Nogle gange kan gravuren identificere nationalitet.

Nøstetangen modeller blev også efter nedlæggelsen produceret på andre norske glasbrug.

Fra 1777 blev produktionen flyttet til Hurdal. Det meste der blev produceret var modellerne fra Weyse-kataloget.

Kendere af glas vurderer også glasprodukterne som Nøstetangen – Hurdal, da der er svært med en helt nøjagtig tidsfastsættelse.

Gjøvik glasbrug 1807 – 1843 lavet også flere modeller, samt Birid 1764-1844.

Litteratur om Nøstetangen glas

Ada Buch Polak "Gammelt norsk glass" Gyldendal norsk forlag -1953

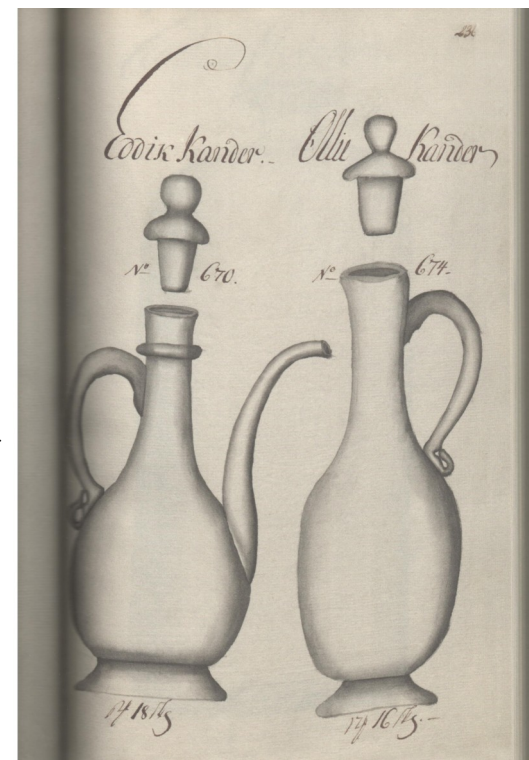
Arnstein Bernsten "En samling Norsk Glass" Brede H. Bernsten forlag – 1962 og 1982

Randi Gaustad "Skål for Norge! Nøstetangens spennende billedverden" Aschehoug forlag - 1998

Lynn Funnemark Johansen "Nøstetangen - hvad Glassene fortæller .... og lidt til" Forlag Baluster & Slang - 2012

Ada Buch Polak Gamle "glass fra Hurdal og Gjøvik" C.Huitfeldt forlag - 1992

Kirsti Storinggaard

Fra Ip Olufsen Weyses modelbog for Nøstetangen og Aas Glashytter 1763.

Glasmassen fra de tidlige år er gerne først lidt blålig for derpå at gå over i det grålige og gullige. I 1753 omlagdes driften på Nøstetangen af Caspar Hermann v. Storm, som var blevet dets direktør. Han lod foretage eksperimenter med glas massen, og nåede i 1756 frem til et produkt, som meget lignede det engelske bly glas

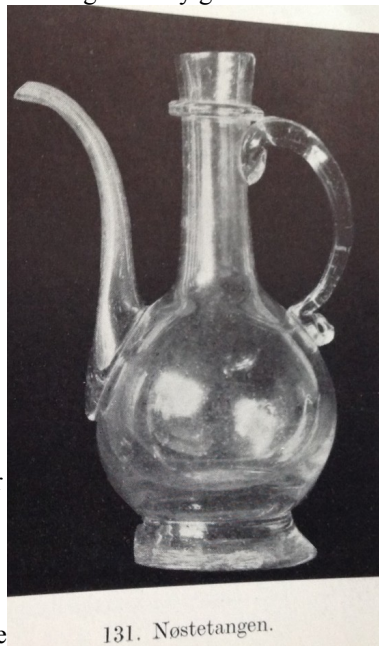
(blykrystal). Norge blev det første land uden for England, hvor blyglas blev fremstillet. Man fremstillede kun udsøgte luksusvarer i dette kostbare materiale. Allerede fra første færd var Nøstetangen glas af god kvalitet. På Rosenborg slot kan ses de luksusbetonede dekorative varer som f.eks. lågpokaler. Disse gik i udstrakt grad til hoffet i København. Der fremstilledes dog også mere dagligdags varer, f.eks. »perkelchen«-vinglas, hvor der i stilken er indesluttet en kreds af små luftblærer. Jævnere brugsting pusedes fortsat af almindelig glas masse. Mange af disse produkter er farvet blå med kobolt eller rødlige med mangan.

Indtil 1753 var det udelukkende tysk stil, der kendetegnede Nøstetangens varer. Men så blev der ansat en engelsk glaspuster, James Keith fra Newcastle. Herved kom de såkaldte anglo-venetianske former til også at præge de norske glas. Man udførte i vid udstrækning de såkaldte optiske dekorationer og smykkede desuden varerne med på smeltede rigler, nopper, der var formede med stempler etc. Blandt de meget populære varer var de såkaldte kronepokaler, hvor lågknoppen er udført som en bøjlekroner.

Fremover arbejdede Nøstetangen med en stil, der var sammensat af tyske og engelske elementer samtidig med at norsk og dansk stilopfattelse kom til at sætte spor. Som kunstnerisk leder fungerede fra 1755 den før omtalte H. G. Köhler, der i 1752 var blevet udnævnt til kongelig hofglas-skærer, og som stod for de udsøgte rokokkoornamenter, inskriptioner m.m., der pryder så mange af Nøstetangens glas.

En anden gravør, som kom til at præge Nøstetangens glassene var Villads Vinter, der oprindeligt havde været glaspuster.

Udbuddet fra Nøstetangen var stort. Det omfattede foruden de nævnte karaffer og glas standglas til apoteker, haveklokker, skåle, lommelærker, parfume-flaconer, krydderiglas, lysekroner og bordopsatser af en type, som kaldtes pyramider, og som ikke må forveksles med de små glaspypyramider, glasmagerne lavede som fusk.

Eddikekanden med svagt grålig glas. Kugleformet med lang hals med rigel, og hank og tud. Bred fodring. Prop med kugleformet knap. Ca. 1770. Højde 18,00 cm..

Indkaldelse til generalforsamling.

Der indkaldes hermed ifølge vedtægterne til ordinær generalforsamling i Antik-Historisk Selskab til afholdelse

onsdag den 16. maj 2017 kl. 19.00 i

Holstebro Aktivitetscenter, Danmarksgade 13, Holstebro.

Dagsorden vil være ifølge vedtægterne:

1. Valg af dirigent og sekretær for generalforsamlingen.
2. Bestyrelsen aflægger beretning om selskabets virksomhed i det forløbne år.
3. Kassereren fremlægger det reviderede regnskab.
4. Behandling af indkomne forslag.
5. Fastsættelse af kontingent.
6. Valg til bestyrelsen.

På valg er i år 3 medlemmer:

Jens Erik Stigaard
Dorthe Hesselager
André Ebbesen

De øvrige bestyrelsesmedlemmer, som ikke er på valg er:

Lars Korshøj
Nina Bernth Andersen
Kirsti Storinggaard

Valg af 2 suppleanter - på valg er:

Finn Hansen
Kathrine Jørgensen

7. Valg af revisor og revisorsuppleant.
Anna-Lise Lisbjerg er p.t. revisor og Asger Andersen er revisorsuppleant

8. Eventuelt.

9. Nærmere information og tilmeldingsfrist kommer senere, men afsæt allerede nu aftenen.

Bestyrelsen

Forsiden: Værelse 606 på SAS Royal Hotel, som er det eneste værelse, der er tilbage i bygningen, som er efterladt, som Arne Jacobsen havde tænkt sig det ved hotellets opførelse i 1960-erne.

Årets bustur til Den Gamle By i Aarhus.

Den Gamle By var målet for årets bustur den 9. september 2017. Godt en snes medlemmer havde taget imod indbydelsen og fik en dejlig dag ud af det. Margrete og jeg startede fra Struer kl. 7 til opsamlingspladsen i Holstebro og videre til Herning, hvor de sidste blev samlet op. Ved den nye rasteplads på motorvejen gjorde vi holdt for at drikke formiddagskaffe med Brunsviger, som bestyrelsen havde medbragt.

Vi ankom i god tid til Århus, hvor der var bestilt rundvisning kl.10 i 1972-bydelen, som vist var en nyhed for de fleste. Guiden fortalte først om byggeriet og hvad han ville foreslå, vi skulle se. Taarnborg hedder det store hjørnehus, hvor der er Konditori, Bageri, Gynækologipraksis og tre lejligheder. Vi så en kvindelig skoleinspektørs lejlighed med de arvede møbler fra forældrene, den enlige mors, kollektivet og arbejderfamiliens lejlighed, der var meget realistisk arrangeret med en sovende arbejdsmand på sofaen og i kollektivet med fælles brusebad, ja, det hele var faktisk fælles der, med ølkasser, kurvestole, patchwork, hønsestrikk og hækledede tæpper i alle regnbuens farver.

Derefter kunne vi selv vælge, hvad vi ville se og Margrete og jeg valgte at se den nye udstilling: Aarhus fortæller, Smykkeskrinet og Kunstskammeret. Vi gik gennem den gamle bydel tilbage til indgangen og jeg fandt ud af, at toppede brosten og rollator ikke er en god sammensætning.

Der var bestilt brunch til os i restaurant Spiselauguet på den gamle Godsbaneterminal og samme sted var der også loppemarked, som et par af deltagerne lige skulle nå at kigge ind til, men fandt at tingene var for dyre.

Billigere var der til gengæld ude i Viby på Brugtvareterminalen. Alle deltagerne er jo samlere eller antikinteresserede. Antikviteter var der nu ingen af, men jeg tror alle fik en lille ting med hjem alligevel. Det undrede mig, at der næsten intet keramik var på hylderne, men det skyldes jo nok den store interesse, der for øjeblikket er for netop keramik. I bussen fik nogle af os præsenteret dagens indkøb af de ting, vi absolut ikke kan stå for og må have med hjem til samlingerne!

Tak til bestyrelsen for en veltilrettelagt udflugt med faste tidspunkter, der også blev overholdt.

Jenny Melchiorson

Ved at kikke sig lidt rundt omkring, kan man fortsat være heldig at finde spændende glas. På en tur til Norge, stoppede vi op hos en antikvitetshandler i det nordjyske for at kikke efter glas. I forretningen var der få glas, nogle havde jeg i forvejen og prisen var måske også lige i overkanten. Det er både sjovere og mere spændende at købe glas til "fundpris".

Så denne gang regnede jeg ikke med at købe noget. Men på vej ud af butikken fanget mit øje en lille kande på et bord. Nysgerrig gik jeg nærmere og kunne se, at den var gammel og i en grålig tone. I midt baghovedet rumsterede noget med billeder af Nøstetangen produkter, og med prislappen var det nærmest at betragte som en loppe. Så jeg købte kanden for "den formidable sum" af 50 kroner.

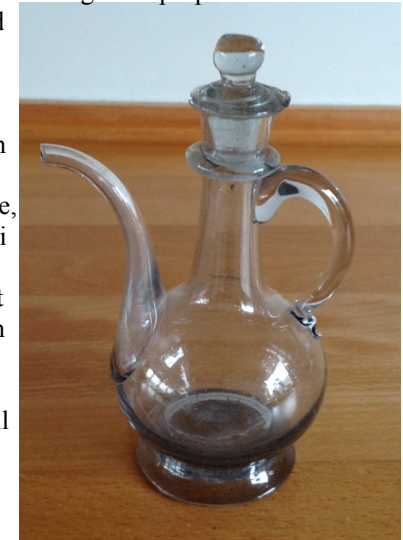
Da jeg kom hjem kikkede jeg i Ada Buch Polaks bog om "Gammelt norsk glas". Der fandt jeg en meget vellignende planche af kanden dog uden prop.

Efterfølgende har en ekspert i Norge sagt god for, at det er hvad jeg troede.

Dog siger man i dag Nøstetangen – Hurdal, da det er umuligt at fastslå det nøjagtig.

For samlere af glas er Nøstetangen kendt som det første glasværk i unionen Danmark – Norge. Glasværket lå i Hokksund, på en tange, Nøstetangen, der hvor Vestfossen render ud i Drammenselven lidt nord for Drammen.

I dag er tangen bebygget med boliger og intet er tilbage af det gamle glasværk. Placeringen dengang skyldes nok at Det Norske Kompagni allerede havde flere fabrikker der, og at beliggenheden var god i forhold til transport samt god tilførsel af råvarer og vandkraft.

Glashytten, som blev anlagt på Nøstetangen, var i 1741 meget beskeden. De første år nærmest som en forsøgsperiode. Kong Christian den 4 havde hentet en glasværksmand fra Thüringen, samt nogle glaspustere. Nogle af de første produkter var da også en pokal til kongen, dog var den graveret i København.

1744 blev det første forsøg på at anlægge et norsk glasværk opgivet. Men viljen til at drive et glasværk var stor, så i 1746 startede driften igen. I begyndelsen blev der blæst både grønt- og hvidt glas samt vinduesglas. I 1748 blev produktionen af grøntglas flyttet til Aas i Sandsvær, som var en nyanlagt hytte. Produktionen på Nøstetangen i den første periode frem til 1753 var lille. Perioden fra 1741-1753 bliver også kaldt indledningsperioden

Knud Basse og hans keramik.

Tirsdag den 3. oktober 2017 havde vi besøg af Henrik Udesen, som har været samler af Knud Basses keramik gennem en lang årrække. Desuden har Henrik besøgt nogle af Knud Basses efterkommere og nogle af hans tidligere medarbejdere.

Henrik medbragte mange arbejder, og han fortalte levende, vidende og engageret om Knud Basses liv, hans arbejdsmetoder og hans keramik.

Knud Basse kunne ikke dreje sin arbejder, så stort set alle hans arbejder er støbt i forme. Dog medbragte Henrik nogle drejede vaser fra tiden hos Michael Andersen. Under bunden er både Michael Andersens logo og initialerne KB og MS. Vaserne er drejet af Marianne Starck og dekoreret af Knud Basse.

Før Knud Basse døde havde han gjort klart, at han ønskede alle formene destrueret efter sin død, så det sørgede familien for. Dog fremstiller Michael Andersen fortsat "Rosentornvasen" og "Æblegrenvasen". Produktionen foregår i Portugal, og da Henrik medbragte både den oprindelige og den nye version af "Rosentornvasen", kunne vi konstatere, at hverken kvalitet eller udtryk i den nye version lever op til den oprindelige version.

Alt i alt en meget interessant aften.

Hollandsk tobaksdåse.

I dette tilfælde også kaldet en kalenderdåse, som har været fremstillet specielt til søfolk og nok især skippere.

Handels- og Søfartsmuseet har et eksemplar magen til og fortæller en del om den. Den er fremstillet af Pieter Holm i Amsterdam i 1729, med kalender og logtabel. Ud over dens anvendelse som tobaksdåse, har den altså haft flere gode og brugbare funktioner. Skipperen på skibet, har med dens hjælp både kendt datoen og kunnet regne skibets fart ud, og dermed vide hvornår man var fremme ved bestemmelsesstedet.

På den ene side af dåsen, er der en evighedskalender. Den kunne bruges såfremt man vidste, på hvilken ugedag den 1. januar faldt det pågældende år. Desuden kunne skipperen bruge kalenderdåsen, til at udregne månefasernes indtræden i årets løb. Det havde især betydning ved sejlads i farvande med særlig lav vandstand, hvor man var afhængig af springflod, som indtræffer ved ny- og fuldmåne.

På dåsens anden side er der en tabel, hvormed man kunne regne skibets fart ud. Logningen foregik ved at man på dækket havde markeret et stykke på 40 fod og lod skibet passere et stykke udkastet træ. Når man kendte den tid det tog for det udkastede stykke træ at passere de 40 fod, kunne man udregne skibets fart ud fra tabellerne. Da man ikke havde lommeur med sekundviser, talte man sekunder på følgende måde: Man tog en blykugle med vilkårlig vægt, bandt en tråd eller silkesnor fast på kuglen og lavede et øje i snorens anden ende, så at afstanden fra midten af kuglen til enden af øjet var nøjagtigt 38 ½ engelske tommer; dernæst hængte man øjet på et sted, så kuglen kunne svinge frit og satte den i svingning. Kuglen brugte, hvad enter den var stor eller lille eller gjorde store eller små udsving, et sekund til hver svingning.

Altså en dåse med mange funktioner, så vi må ikke glemme at det var en tobaksdåse. Her er et kort tilbageblik på tobakkens historie.

Tobakken kom til Europa, efter at Columbus havde opdaget Amerika i 1492. I 1500-tallet blev tobakspflanzen udbredt i Europa som lægeplante og brugt som medicinsk behandling af eksempelvis fedme, lammelse, søvnløshed, hoste, tandpine og meget andet.

I midten af 1600-tallet blev tobakken forbudt i mange lande, eksempelvis i England og Danmark/Norge. I Danmark, først og fremmest på grund af brandfare på orlogsskibene.

Selv den katolske kirke med paven i front forbød rygning af tobak og betragtede det som en dødssynd, men da det viste sig at være en umulighed at styre et forbud, blev det ophævet af Peterskirken i 1725.

I stedet blev tobakken pålagt told, og dette medførte en stigende smugling af tobak til Europa.

År 1880, havde 26 stater i USA indført et forbud imod at sælge tobak til mindreårige og omkring 1900 blev det også forbudt at sælge cigaretter til voksne i 4 stater. Mistanken til tobakkens skadelige følger har altså været kendt i adskillige år, men alligevel er den nok kommet for at blive, som så mange andre rusmidler.

Der findes et stort antal tobaksdåser, som i reglen går under fællesbetegnelsen ”hollandske tobaksdåser” skønt mange af dem påviseligt hidrører fra England, Tyskland, Sverige og nok også Danmark. Meget tyder på at Holland tidligt har været førende leverandør af den slags tobaksdåser, som senere er blevet efterspurgt i andre lande.

Den omtalte tobaksdåse/kalenderdåse har jeg fundet på Lauritz.com. Som med alle andre genstande er det sjovt og spændende at kende historien, så jeg har været glad for at finde et eksemplar på nettet.

André Ebbesen

